

Ὁ Γαίτης καὶ ἡ καθημερινὴ γλῶσσα.

Πολλοὶ σύγχρονοι καλλιτέχνες ἀπεπειράθησαν νὰ κατακτήσουν τὸ πλῆθος. Οἱ μεγάλες κινήσεις τῶν σωμάτων ἐνέπνευσαν τὸν Raymond Mason, ὁ ὁποῖος καθήλωσε τὰ σώματα σὲ λήθαργο, σὲ μία ἀνησυχητικὴ ἀκίνησιάν σάν ὁ χρόνος νὰ ἔχη ἀπότομα σταματήσει. Ὁ Georges Ball καὶ ὁ Abidine, μετὰ ἀπὸ τὶς κόκκινες καὶ μαῦρες γιορτὲς τοῦ Μαΐου θέλησαν νὰ διαγράψουν μὲ μεγάλες καμπῦλες αὐτὲς τὶς σειρὲς ποὺ ἐνοποιοῦσαν τὰ πρόσωπα σὲ μιὰ συμπαγῆ μάζα, κινήτῃ, συνταρακτικῃ, σάν ὠργισμένο ποτάμι γεμᾶτο πάθος, ποτάμι ποὺ ξεφεύγει ἀπὸ τὴν κοίτη του.

Ὁ Γιάννης Γαίτης, αὐτὸς ξαναπαίρνοντας τὴν ἀρχὴ τοῦ Magritte, ἀρπάζει τὸν ἄνθρωπο στὴν ἰδιάζουσα μορφὴ του, τυποποιεῖ, δίδει ἓνα λιτώτατο σχῆμα καὶ κάνει μιὰ πρόσθεση σάν αὐτὲς οἱ σιλουέτες - μαννεκὲν νὰ ἦταν νούμερα στόχοι - μὲ πανομοιότυπη κενὴ ἔκφραση.

Τὰ πλήθη αὐτὰ δὲν ἔχουν τὸν ρεαλισμὸ τῆς ἐνημερώσεως ἐκφράζουν λιγώτερο τὸν δρόμο καὶ περισσότερο μιὰ ἠθικὴ ἰδέα. Σ' αὐτό, εἶναι λιγώτερο ρεαλιστικὰ καὶ περισσότερο ἀφηρημένα, ἐὰν πάρουμε τὴν ἐννοια τοῦ ἀφηρημένου σάν τὸ ἀποτέλεσμα μιᾶς συνθέσεως (ὅπως τὸ ἔκανε ὁ Mondrian μὲ τὸ δέντρο). Ἐναμφίβολα ἔμεινε στὸ στάδιο μιᾶς εὐανάγνωστης ἀπλότητος, βγαλμένης μέσα ἀπὸ τὴ λαϊκὴ φαντασιοπληξία τῆς ὁποίας ἡ ἐκφραστικὴ δύναμη τοῦ ἀρέσει τόσο.

Ἡ ἐκφραστικὴ δὲν στερεῖται κάποιου τόνου, κάποιου χρώματος, κάποιας γραφῆς. Ἄρκει νὰ ἰδοῦμε τὰ πιὸ παληὰ ἔργα τοῦ Γαίτη γιὰ νὰ ἀντιληφθοῦμε ὅλη τὴν προσοχὴ ποὺ δίνει σ' αὐτὸν τὸν αὐθορμητισμὸ τῆς χειρονομίας ποὺ τὸ γραφτὸ τὸ κάνει συγκεκριμένο καλύτερα ἀπὸ ὁποιοδήποτε ἄλλο μέσο μεταδόσεως τῆς σκέψης.

Γιατὶ τὸ γραφτὸ εἶναι τὸ ὑποστήριγμα τῆς ἀνάγκης νὰ μιλήσης. Αὐτὸ κλέβει ἀπὸ τὸν χρόνο τὴν ἀστραπὴ μιᾶς ἐκφράσεως, μιᾶς σκέψης, μιᾶς συναίσθησης, αὐτὸ ματώνει. Εἶναι συμπτωματικὸ τὸ ὅτι τὸ γραφτὸ εἶναι ντροπὴ (μερικοὶ μποροῦν νὰ ποῦν καὶ σκανδαλώδεις) γιατί δὲν στολίζει τὴ ζωὴ μὲ πολίτιμα Atouts, χαριτωμένα γοητευτικὰ, πολιτισμένα, ἀλλὰ τραβάει κατ' εὐθειαν στὸν σκοπὸ του, στὸ κέντρο τῶν πιὸ ἀκατανόμαστων πόθων (τὸ ὅτι τὸ γραφτὸ) εἶναι μιὰ κραυγὴ.

Βλέπω σ' αὐτὴ τὴν κατηγορία τῶν παλαιῶν Γαίτηδων ποὺ ἀνήκει στὸ γραφτὸ, αὐτὴν τὴν ἀνάγκη ποὺ ἔχει ἡ ὁμιλία ἢ ὁποία θὰ ἀλλάξη ὀλόκληρο τὸ ἔργο ἔστω κι' ἂν, ἀπὸ σεμνοτυφία δίχως ἄλλο, ὠπλίστηκε ἀπὸ τότε μὲ τὸ χιούμορ ποὺ ἀποτελεῖ μιὰ προσωπίδα.

Ὁ Jean - Marie Drot, ποὺ εἶδε τὸν Γαίτη νὰ ἐργάζεται στὴ γεννέτειρά του Ἑλλάδα, δὲν παραλείπει νὰ ὑπογραμμίσῃ καὶ πολὺ σωστά, ὅτι ἄρχισε μὲ μιὰ ἀπογραφὴ τῶν σχημάτων ποὺ τοῦ ἐπρότεινε ἡ πραγματικότης καὶ ποὺ τὰ ἀπομύωνε ἀπὸ τὸ γενικὸ σύνολο, μιὰ ἀπογραφὴ τῶν φυτῶν, τῶν φώτων, τῶν πετραδιῶν, τῶν

χορών τῶν κυμάτων, τοῦ ἀνατριχιάσματος τῶν ἠλιακτίδων ἐπάνω στίς συκιές, στοιχεῖα πού τὰ ξαναβρίσκομε στούς πίνακες τῆς περιόδου ἐκείνης, ζωηρά κομματιασμένα, καταμερισμένα σάν τὰ εἰκονογραφημένα κόμικς, μιὰ διαδοχὴ ἀπὸ μικρὲς ἐλαφρὲς κωμωδίες ταυτόχρονα τρυφερὲς καὶ καυστηκὰ σατυρικές. Ἕνας φανταστικός ἄνθρωπος παρουσιαζότανε σ' αὐτά, αὐτὸ πολλαπλασιαζόμενος σὲ πανομοιότυπες παραλλαγές ἐπαναλαμβανόμενες σάν νούμερα. Ἔτσι ὁ κόσμος τοῦ Γαίτη καταγραφότανε σάν ἓνα εἶδος κινηματογράφου ἀργοῦ καὶ ἀκίνητου πού πέρασε βαθμιαῖα ἀπὸ τὶς δύο παραδεδεγμένες διαστάσεις (ἐν συνόφει σάν ἓνα εἶδος γραφῆς) σὲ μιὰ ὑποβολὴ ἐμπνευσμένη ἀλλὰ καὶ σὲ μιὰ μετωπικὴ ἀπεικόνιση πού ἀπαιτεῖ τὴν προσθήκη τῶν σχημάτων ἐπάνω στὴν ἐπιφάνεια, τὴν εἰσβολή. Ἔτσι σιγά-σιγά ἡ παρουσία τοῦ πλήθους ἐβεβαιώθηκε. Τὶ κάνει τὸ πλήθος ἔτσι βουβὸ καὶ ἀποκλειστικὰ ἀρσενικό;

Κυττάζει (ἴσως νὰ εἶναι ἄσκοπα θεατὲς (Voyeurs) παρελαύνει (θὰ εἶναι διαδηλωτὲς) πυροβολεῖ μὲ τὸ πιστόλι, χαρτοπαίζει, συνοδεύει (τὸν θάνατον, τὴ δόξα) πλαισιώνει (τὴν γυναῖκα). Τὸ ρόδο, αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ γυναῖκα, ὁ ἀγωνιστής, ξεχωρίζουν σ' αὐτὸ τὸ πλήθος ἢ παρουσία τους μέσα ἐκεῖ εἶναι πιὸ ρεαλιστικὴ. Ἐκεῖ ἐμφανίζεται τὸ διαλεκτικὸ πνεῦμα μιᾶς ὁμιλίας πού, πίσω ἀπὸ τὴ φαινομενικὴ ἀθωότητά της ὑποκρύπτει τὴ δύναμι ἐνὸς ἀγγέλματος, ἐνὸς ὄραματισμοῦ.

Τὸ ἄγγελμα ἀρκετὰ πεσιμιστικὸ μὰ ὄχι καὶ τραγικὸ, ἐνὸς ἀνωνύμου ἀγνώστου πού βολεῦεται μὲ κάποια δόσι ἀδιαφορίας, μιᾶς οὐδετερότητας ἀνάλογα μὲ τὸν ἀριθμὸ πού ἐπιφέρει τὴν ἐξανθρώπιση, τὴν ἐξάλειψι τῆς προσωπικότητας, τῆς ἀτομικότητας. Ἀλήθεια ἢ γλῶσσα τοῦ Γαίτη εἶναι ἀπὸ αὐτὲς τοῦ καταστρεπτικοῦ ἀριθμοῦ.

Κι' ὅμως μέσα στὰ πρόσφατα ἔργα του, τὸ πλήθος μερικὲς φορές ἐτράπηκε σὲ φυγὴ, μερικὰ ἄτομα μένουν στὴ θέσι τους. Εἶναι τὸ τέλος τοῦ Meeting τῆς γιορτῆς. Μιὰ κραυγὴ, ἓνα σύνθημα, ἓνας φόβος (ἢ τί ἄλλο ἀκόμα;) ἔδωσαν τὴν ἀπόφασιν αὐτοῦ τοῦ σκορπίσματος, αὐτῆς τῆς λύσεως τῶν γραμμῶν, αὐτῆς τῆς ξαφνικῆς μονώσεως γιὰ τοὺς λίγους χαμένους ἀνθρώπους - νούμερα, πού παραδίνονται σὲ πράξεις ἀσυνήθιστες μέσα στὴν τόση κοινότητα. Γιατὶ εἶναι τὸ ἠθελημένο παράδοξο τοῦ ἔργου τούτου νὰ δημιουργῆ τὸ μυστήριον μὲ τὸ καθημερινὸ ὅπως ὁ Chirico δημιουργοῦσε τὸ ἀσυνήθιστο μὲ τὴν πραγματικότητα.

Μιὰ ἐπιπόλαιη ἀνάγνωση θὰ μᾶς ἄφηνε νὰ πιστέψουμε ὅτι τὸ ἔργο τοῦτο τοῦ Γαίτη εἶναι ἀναθαρρυντικὸ, χαριτωμένο, διασκεδαστικὸ. Καὶ ἀναμφισβήτητα εἶναι ἀλλὰ δὲν εἶναι μόνον αὐτό, ἀποτελεῖ ἐπίσης ἓνα τιθέμενο ἐρώτημα, χωρὶς ἀπάντησιν. Ἀφήνεται στὸν ἀναγνώστη, στὸ θεατὴ νὰ τὴν διατυπώσῃ. Σ' αὐτὸ ἀκριβῶς ὁ ζωγράφος γίνεται ἓνας ἠθικολόγος.

Jean - Jacques Lévêque

